№ 228 ՈՒՐԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 17

1903

ՈՒՐԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 17 № 228

ԵՐԵՍՈՒՆԵՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Յայտարարութիւնները ընդունվում են միայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Հասցէ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 258.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Թղթակցութիւնը ընդունվում է միայն ստորագրութեամբ.
Յայտարարութիւնների համար վճարվում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 258.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հերթական պահանջի առիթով.— ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գործունէութեան ասպարէզ. Հացի բերքը Նոր-Բայազէտի գաւառում. Նամակ Ախալցխայից. Ներքին լուրեր.— ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կ. Պօլսի լրագրներից. Ինչ է կատարվում Մակեդոնիայում. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.— ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.— Դէպի Արարատ.

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋԻ ԱՌԻԹՈՎ

Մեր գաւառական թղթակիցներից մէկը, յիշեցնելով, որ ձմեռը մօտենում է, հարց է տալիս իրան և իր շրջապատողներին՝ «Ի՞նչ պէտք է անենք ձմեռվայ երկար ամիսներում»:

Ձմեռվայ մէջ գիւղացին աշխատանք քիչ ունի, և այդ աշխատանքը տնային է: Օրվայ մեծ մասը նա ազատ է և պարապ: Այն անհատները, որոնք որ և է արհեստ գիտեն կամ որ և է պարապմունք գտել են մօտիկ անտառում, խճուղում, կայարանում և քաղաքում, նրանք զբաղվում են այդ կողմնակի գործերով. բայց նրանք կազմում են գիւղական ազգաբնակութեան փոքր մասը, իսկ միւս, աւելի ստուար մասը բացի տնային մանր մունր գործերից ուրիշ պարապմունք չունի:

Մենք լաւ գիտենք, որ ձմեռը հանգստութեան ժամանակ է գիւղացու համար և որ ամառվայ նեղութիւնները, անքուն գիշերները, լարված աշխատանքը նա տանում է անտրտունջ, իր յոյսը դնելով ձմեռվայ վրա, երբ նա կը հանգստանայ, իր քունը կը հանէ և ժամանակ կունենայ իր անձնականի մասին մտածելու: Մենք անհրաժեշտ ենք համարում այդ հանգստութիւնը և նոյն իսկ պարտաւորական, բայց այդ հանգամանքը չէ խանգարում, որ մենք աշխատենք աւելի նպատակայարմար գործադրութիւն տալ ազատ ամիսներին և մի և նոյն ժամանակ հանգստութեան անհրաժեշտ պահանջները լրացնելուց յետոյ տալ գիւղացու ձեռքը աշխատանքի նոր աղբիւրներ, նոր արհեստներ և զբաղմունքներ:

Այդ երկարատև ազատ ամիսներում կարելի է և անհրաժեշտ է բաւարարութիւն տալ գիւղացու մտաւոր և բարոյական պահանջներին: Գիւղացին անկարող է ամառվայ լարված իր գործունէութեան միջոցին ոչ կարդալ և ոչ ուրիշի կարդացածը կամ պատմածը լսել: Իսկ ձմեռը նա անսահման ժամանակ ունի լրացնելու իր այդ պահանջը, լսելու ուրիշներին և քննութեան ենթարկելու թէ իր կեանքի երևոյթներին վերաբերեալ խնդիրները և թէ այն առաջարկութիւնները, որոնք կանվեն նրա կեանքի բարելաւութեան համար: Գիւղացին կարօտ է խելօք խօսքի, հետաքրքրական զրոյցի, մտերիմ խրատների և հեղինակաւոր ցուցումների: Եթէ դրանց վրա կաւելանայ և արհեստը, կամ նոր աշխատանքի աղբիւրը, այն ժամանակ գիւղը կը զգայ, որ նա կանգնած է մի դրական գործի առաջ: Անշուշտ մի լաւ հետևանքի հասնելու և բեղմնաւոր արդիւնք ստանալու համար կարևոր է, որ գիւղի զարգացման հոգատարութիւնը կրէ լուրջ բնաւորութիւն և յարատև գործի կերպարանք:

Մտաւոր հետաքրքրութեան բաւարարութիւն և արհեստների զարգացում— ահա ինչը հերթական է դարձել մեր գիւղական ազգաբնակութեան համար:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ԱՍՊԱՐԷԶ

II

Պարզ է, ի հարկէ, որ ինչպէս ուրիշ ազգերի, այնպէս էլ մեր կուլտուրական առաջադիմութիւնը առանց ջանքերի, առանց եռանդի ու նիւթական զոհաբերութեան չէ կարող ցանկալի ընթացք ստանալ: Սակայն այդ ամենը այնպիսի դժուարութիւններ չեն ներկայացնում, որոնց յաղթելն անհնարին լինէր: Եւ միթէ այս աշխարհում կայ մի գործ առանց դժուարութեան, կայ մի վարդ առանց փշերի: Երբէք: Հարկաւոր է ուրեմն օր առաջ խօսքից գործի անցնել և մեր կուլտուրական առաջադիմութեանը զարկ տալ, յիշելով կենսական այն ճշմարտութիւնը, թէ լաւ գործը միշտ հետևողներ կը գրաւէ և բարեբեր արդիւնքների կը հասցնէ, թէ լաւ օրինակը միշտ նախանձի առարկայ կը դառնայ:

Մի թեթև հայեացք գցենք մեզանից աւելի կրթված ու առաջադէմ ազգերի վրա և այն ժամանակ կը տեսնենք, թէ մենք որքան յետ ենք մնացել նրանց համեմատութեամբ, թէ գործունէութեան որքան լայն ասպարէզ կայ մեր գիտակից ոյժերի առաջ:

Ժողովուրդը դպրոցներ չունի, երեխաները նոյն իսկ գրագիտութիւն չեն սովորում, իսկ մենք միայն խօսելով ու գանգատվելով ենք մեր պարտքը կատարած համարում:

Հարուստ չէ մեր գրականութիւնը, առատ չէ նա իր ընթացիկ արտադրութիւններով: Բայց ինչ ենք անում նրան նպաստելու համար: Իւրաքանչիւր տարի, նոյն իսկ իւրաքանչիւր շաբաթ լոյս են տեսնում նորանոր գրքեր, որոնց մէջ կան, ի հարկէ, և լաւերն ու օգտակարները: Արդեօք, աշխատում ենք գոնէ այդպիսիները տարածել ժողովրդի խաւար խաւերում և դրանով մի կողմից զարկ տալ ընթերցասիրութեան տարածմանը, իսկ միւս կողմից քաջալերել գրքերի հեղինակներին ու հրատարակիչներին: Ոչ: Դրա փոխարէն մենք խօսում ենք, պահանջներ ենք անում:

Բայց այդպէս չեն վարվում քաղաքակիրթ երկիրներում: Շվէյցարիայում կայ մի ընկերութիւն, որի նպատակն է ժողովրդի չքաւոր խաւերին ընթերցանութեան նիւթ մատակարարել: Ընկերութիւնը կապ ունի գրեթէ բոլոր կենտրոնների գլխաւոր գրավաճառանոցների ու նշանաւոր հեղինակների հետ. իւրաքանչիւր անգամ նրանցից ստանում է ցանկալի գրքերը և չափ ձեռնտու պայմաններով տարածում ժողովրդի մէջ:

Բերլինի վարժուհիները կազմակերպել են մի ընկերութիւն, որը շարունակ հետևում է մանկական գրականութեանը, քննում է նոր լոյս տեսած գրքերը և յարմար համարվածները հազարներով, նոյն իսկ տասնեակ հազարներով գնում ու ձրի տարածում չքաւոր երեխաների մէջ: Ընկերութեան միջոցները հաւաքվում են անդամավճարներով և մասնաւոր նուիրատուութիւններով:

Հապա «շրջիկ գրադարանների» (Wander-Bibliotheken) ընկերութիւնը: Որքան օգտակար գործ է կատարում նա: Անցեալ 1901 թւականին Բերլինում երիտասարդների և օրիորդների մի փոքրիկ խմբակ որոշում է նպաստել ժողովրդի ընթերցասիրութեանը և այդ նպատակով կազմակերպում է ընկերութիւն շրջիկ գրադարաններ հիմնելու համար: Կամաւոր նուէրներից գոյացած գումարով իսկոյն հիմնում են 2 գրադարան: Գրքերն անցնում են գիւղից—գիւղ, ընթերցողների ստուար խմբեր գրաւում և մեծ հետաքրքրութիւն զարթեցնում: Օրէցօր աւելանում է ընկերութեան անդամների թիւը, հարստանում են նիւթական միջոցները և դրա շնորհիւ բազմանում գրադարանները: Նորերս լոյս տեսած հաշուից երևում է, որ այդ ընկերութիւնը երկու տարվայ ընթացքում 19,106 մարկ—(մարկը 48 կոպէկ է) նուէրներ է հաւաքել և ծախսել: Միայն անցեալ 1902 թւականին այդ ընկերութիւնը հիմնել է 1,824 շրջիկ գրադարաններ՝ 59,634 գրքերով: Դժուար չէ պատկերացնել, թէ որքան օգուտներ են հասցնում այդ գրադարանները, այդ կրթական գործօնները:

Ահա այդպիսի գեղեցիկ օրինակները խթանի նման մեզ ևս պէտք է ստիպեն խօսքից անցնել իրականութեան և անձնուէր ջանքերով ժողովրդական գործին ծառայել:

Իսկ այդ գործը և գրաւիչ է և մխիթարիչ:

Ե. Թ.

ՀԱՑԻ ԲԵՐՔԸ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻ ԳԱՒԱՌՈՒՄ

Հացի բերքը, համեմատած անցեալ տարիների հետ, այս տարի քանակութեան կողմից գերազանց կարելի է համարել մեր գաւառում, իսկ որակութեան կողմից ցորենը աւելի լաւ է, քան գարին, որը տեղ-տեղ նիհար է և վտիտ: Դրա պատճառն այն է, որ գարին սովորաբար ցանում են աւելի սարահարթերում, կամ բարձրադիր հանդերում, քան տափարակներում, որ-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ

XXXVIII

Օ՜, անկրկնելի րոպէներ, օ, անմոռաց յիշատակ. մոլորված, սառած աչքերով ես մի դանդաղ հայեացք ձգեցի հայրենի լերան բոլորակ, ձիւնափայլ, ամբիծ գագաթին, մի այլ դանդաղ ու ծանր հայեացք դէպի վայր, դէպի հայրենի խղճուկ աշխարհը՝ այնպիսի լուռ ու երկիւղած խոնարհութեամբ բոլորված ծերունի լերան շուրջը՝ ու ծունկ չոքեցի. Մանկութեան վաղուց անհետ չքացած օրերից ես ատում էի արտասուքը. դեռ եօթ-ութ տարեկան չարաճճի երեխայ, երբ մայրս, որ և է չարութեան համար, հասցնում էր երեսիս մի ծանր ապտակ կամ երբ դպրոցում մանկավարժ-ուսուցչի անողորմ քանոնը կապտեցնում էր ձեռքս՝ ես ոչ մի ծպտուն չէի հանում, արտասուքի ոչ մի կաթիլ չէր երևում իմ աչքերում. ես միայն կրճտացնում էի փոքրիկ ատամներս ու քոզաչքերով նայում պատժողին. Այնուհետև տասնեակ տարիների ընթացքում, կեանքի ամենադառն ժամերին, իմ աչքերս չեն իմացել արտասուք. բայց այդ րոպէին մի ծանր հոգեհան գունդ բարձրացաւ սրտիցս դէպի վեր ու սկսեց խեղդել կոկորդս. աչքերս մթնեցին: Առանց ուշադրութիւն դարձնելու ընկերներիս վրա, որոնք զբաղված էին կայարանը բանալով, ես դրի երեսս հայրենի լերան սառն գագաթին ու սկսեցի հեկեկալ... հեկեկալ, անզուսպ, սանձարձակ արտասուքի այրող դառնութեամբ... Տարածելով ձեռքերս՝ ես փայփայում էի ծերունի լերան սպիտակ վարսերը, քսում էի երեսս նրա սառած երեսին, անյագուրդ ագահութեամբ համբուրում էի նրա ձիւնեղէն ճակատը, անսահման կարօտով արբում էի այտերս նրա սառոյց-այտերին ու խելագարի նման կրկնում անընդհատ. ասա՛. խօսիր իմ անգին, իմ հոգի, իմ խղճուկ... Ասա ինձ քո վիշտդ, պատմիր դարերով ամբարված ցաւերդ... Երբ սև գիշերին, մռայլոտ ամպեր հաւաքած գլխիդ՝ հուր ես շաղ տալիս աշխարհի վրա ու լուսաւորում մի խաւար երկիր, ուր սարսափահար՝ մահվան երկիւղով բռնված՝ դողում ենք մենք խաւարի ահեղ ճնշումից՝ ասա, չէ՞ս ուզում արդեօք դու վառել քո բոց կրակով վախկոտ սրտերը ու քո շանթերդ դնել նրանց մէջ, կամ երբ փոթորկի ահեղ ժամերին՝ հուր—կայծակներով ճեղքում ես ամպերն երկնքի վրա, ասա, չէ՞ս ուզում արդեօք քո կայծակին անգութ, անողորմ այն էակի դէմ, որ այնքան անսիրտ, այնքան անտարբեր նայում է բարձրից դարեր շարունակ... Ասա, իմ անգին, ինչով կարող ենք քեզ մխիթարել...

IXL

Փոքր ինչ յետոյ, հանգստացած, ես սկսեցի դիտել Մասիսի գագաթի մանրամասնութիւնները: Իր ամբողջութեամբ գագաթը բոլորակ է, 150—200 սաժէնաչափ շրջագծով, բայց այդ ամբողջութիւնը, ինչպէս ասացի, մի ձորակով, բաժանվում է համարեա երկու հաւասար կիսագնդերի—երկու գագաթների. ձորակի լայնութիւնը, երևի, աւելի չի լինի 40—50 սաժէնից, իսկ խորութիւնը 3—4 սաժէնից. գագաթներից մէկը՝ հիւսիս-արևմտեանը նկատելի կերպով բարձր է միւսից՝ հարաւ-արևելեանից, բայց այդ բարձրութիւնը, իմ աչքի չափով, յամենայն դէպս աւելի չէ 7—8 սաժէնաչափից: Փոթորկի կատաղի զօրութեամբ փչող քամու պատճառով մենք փորձ անգամ չարինք մտնելու ձորակը և ապա բարձրանալու հանդիպակաց հիւսիս-արևմտեան գագաթը, որովհետև նախ պէտք էր հրաժարվել այս աշխարհից և մտադրվել տեսածը պատմելու միւս, անծանօթ աշխարհում, ուր դուցէ Մասիսով հետաքրքրվող անգամ չը կայ, և ապա՝ աւելորդ էլ էր այդ երկիւղալի փորձը—հանդիպակաց գագաթը բոլորովին նոյն ձևն ու կազմութիւնն ունէր, ինչպէս և հարաւ-արևելեանը, որի վրա կանգնած էինք մենք,—նոյն սպիտակ, մաքուր, ուռուցիկ կիսագունդը, թեք, փայլուն զառիվայրով ձորակի կողմից և աւելի նուազ թեքուածքով դէպի գագաթի կիսաբոլորակ արտաքին շրջագիծը: Մօտենալ գագաթի ափերին և նայել այնտեղից դէպի վայր՝ դէպի լերան կողերը, անկասկած, դժուար է նոյն իսկ խաղաղ եղանակին, իսկ փոթորկի ժամին՝ բոլորովին անկարելի. սակայն բարձրանալիս արդէն մենք տեսանք, որ ափերի արևմտեան, հարաւային և արևելեան շրջագծից,—հիւսիսայինը մեզ չէր երևում,—բացի մի նեղ, երկայն տարածութիւնից, որով մենք բարձրացել էինք, յանկարծական թեքվածքով իջնում են դէպի վայր ահռելի ընդարձակ ձիւնադաշտեր և լայն նստուածքով փռվում—գլորվում դէպի լերան կողերն ու անդունդները: Զարմանալին այն էր, որ Մասիսի խոր ձիւներով ու սառոյցներով ծածկված գլուխը ունէր մի տեղ մի փոքրիկ... բիծ, երևի արդարացնելու համար այն ասացուածքը, թէ ամբիծ չէ նաև արևը: 25—30 քայլ հեռաւորութիւնից մենք տեսնում էինք գագաթի հիւսիս-արևելեան ափի մօտ մի փոքրիկ տարածութիւն, բոլորովին բաց ու ազատ ձիւնից. նա ծածկված էր սև հողով ու քարերով և նրա վրա շարված էր մի արշին բարձրութեան՝ բոլորակաձև, ցածր պատուար մանր ու խոշոր քարերից, որոնց եանում կարծեմ Պաստուխովը դրել է իր օդաչափական գործիքները: Ինձ խնդրել էին մի բուռն հող վերցնել այնտեղից և նայել գործիքներին, և ես ուզեցի մի փորձ անել իջնելու դէպի այդ բաց տարածութիւնը, մանաւանդ որ գագաթի թեքուածքը այդ կողմում աննշան էր, սակայն ընկերներս չը թողին՝ քամու պատճառով չափազանց վտանգաւոր համարելով մի այդպիսի փորձ: Տարօրինակ տպաւորութիւն էր գործում փոքրիկ հողածածկ տարածութիւնը յաւիտենական ձիւների ու սառոյցի մէջ. մշտապէս սառած ու ճնշված նրանց ծանրութեան տակ՝ վիթխարի լեառը կարծես մի անգամ ուժգին թափահարել էր հսկայ գլուխը և մի փոքրիկ տեղում գէթ մի աննշան անցք բացել իր համար դէպի կապուտակ երկինքն ու արևի պարզ ճառագայթները՝ երբեմնապէս զուարճանալու նրանց տաքով ու ջերմութեամբ: Կարծում եմ, որ այդ բաց տարածութիւնը գտնվում է ուղիղ Մասիսի հիւսիս-արևելեան մեծ պատառուածքի գլխին, ուր երևի թափվում է նրա վրա նստած ձիւնը՝ արևմտեան հողմերի զօրութեամբ:

Հարաւ-արևելեան գագաթի ամենաբարձր կէտի վրա, անցեալ 1902 թւականից սկսած, նստած է մի նոր... ասպետ, թէև այդ թւականին կամ նրանից քիչ առաջ, կարծեմ, Չրհեղեղ

տեղ, ցորենը իբրև հացահատիկների ամենաքընքույշը՝ լաւ է աճում քան բարձրադիր տեղերում, որտեղ ցորենի հասկերը ուշ են հասունանում, հետևապէս ենթարկվում բնական պատահարներին։

Գաւառի հարաւային մասում գարին աւելի լաւ է զարգացած և պարարտ տեսք ունի, քան հիւսիսային կողմում, որտեղ քաղվում էր մեծ մասամբ «կանաչ»—դեռ չը հասունացած, երկիւղ կրելով դաշտային մկներից և քամուց, որ սկսել էին իրանց արշաւանքը հէնց քաղհի սկզբներին։ Իսկ ցորենը լաւ է գաւառի բոլոր կէտերում, մանաւանդ ստեփարակներում։

Այս տարվայ բերքը Նոր-Բայազէտի գաւառում այսպէս կարելի է գնահատել.—Մի օրավար տեղը, որը հաւասար է կէս դեսեատինի և որտեղ ցանում են սովորաբար 9—10 պուդ հացահատիկ, հացաբոյս է արտադրել պարարտ հողաբաժիններում 5—6 սայլ, իսկ յոգնած տեղերում՝ 3—4 սայլ։ Մի սայլ հացաբոյսը, գարին արտադրում է միջին թւով 9—10 պուդ հացահատիկ, իսկ ցորենը 8—9 պուդ։ Ուրեմն մի օրավար հողը արդիւնք է ունեցել՝ գարին 27—30 պուդ յոգնած տեղերում, իսկ պարարտ հողաբաժիններում 50—60 պուդ։ Ցորենը նոյնպէս պարարտ արտերում մի օրավարը արդիւնաբերել է 45—55 պուդ, իսկ յոգնած վայրերում՝ 25—35 պուդ հացահատիկ։ Այդ թւերից պարզ է, որ մեզանում հացի արդիւնաբերութիւնը միջին թւով մէկին 3—4 է, միայն ծայրայեղ դէպքում կարող է հասնել 5—6-ի։ Սակայն թւերը ցուցէ այնքան էլ ճիշդ չը լինեն բոլոր տեղերի համար. օրինակ կան յոգնած արտեր, որ մի քիչ պակաս արդիւնք են ունենում, երբ ջրովի են լինում, իսկ ընդհակառակն անջրդի տեղերում նոյն այդ յոգնած արտերը իրանց սերմն էլ չեն արտադրում։ Բայց և այնպէս այդ թւերը մեծ մասամբ մօտ են հացի արդիւնաբերութեան չափին՝ գաւառի զանազան մասերի վերաբերմամբ։

Ջիթապտուղները այս տարի ինչպէս երևում է, սակաւ են Նոր-Բայազէտի գաւառում, քանի որ դրանց ցանելու համար հարկաւոր է անպատճառ «խամ» տեղ։ «Խամ-տեղ» ասելով պէտք է հասկանալ կամ բոլորովին կուսական դրութեամբ մնացած—խոպանտեղեր, կամ թէ դադրած մինչև տասն և աւելի տարիներով հողաբաժիններ, որոնք միայն գութանով հերկելով և ցանելով սորուկ, կտաւատ և այլն, կարելի է պիտանի դարձնել ձիթապտուղների համար։ Բայց այնուամենայնիւ, պէտք է նկատել, որ մեր գաւառը այն աստիճան խիտ է ազգաբնակութեամբ և գիւղերը այնքան մօտ են իրար, սակայն քիչ, հողաբաժինները անբաւական ժողովրդի քանակութեան, որ ոչ միայն ձիթապտուղ, այլ և ամենակենսական պիտոյքը հազիւ է կարելի լինում արդիւնաբերել։ Այդ հանգամանքը (հողի սակաւութիւնը) ուղղակի զբաղեցնում է ամբողջ գաւառի ազգաբնակութեանը, և սակաւահողութիւնն է բուն պատճառը, որ մեր գաւառում քիչ են ցանում ձիթապտուղները, որոնց արդիւնքը 10-ից աւելի է լինում և գները բարձր, այն ինչ հացահատիկներինը 3—4-ով է և ոչ աւելի, քանի որ մեր հողաբաժինները բացառապէս անջրդի են և անպտղաբեր, իսկ բնական պատահարներ և կլիմայական փոփոխութիւնները, իբրև լեռնոտ գաւառ, միշտ վատ են ազդում ցանքերի վրայ։

Հացի գները առայժմ հետևեալ բնաւորութիւնն ունեն.—ցորենը խալվարը ծախվում է 20 րուբլի, գարին՝ 12 ր. ալիւրը պուդը 90 կ.։ Այս գները շատերի կարծիքով դեռ ևս բարձր են՝ տարվայ արդիւնքին համեմատած։

Գ. Սինանեան

ՆԱՄԱԿ ԱՍՏՐԱԽԱՆԻՑ

Նոյեմբերի 5-ին

Մեր նախորդ նամակում («Մշակ», № 209), խօսելով տեղիս հայ ազգային դատարանի մասին, մենք խոստացել էինք գրել նոյն դատարանին պատկանող երրորդ սերնդի մասին։

Երրորդ սերունդը, որին է պատկանում ամենաշատ ամեն տեղ գործունէութիւնը հասարակական ասպարէզում, մեզ մօտ մեռած տարր է ներկայացնում։ Դեռ մանկական հասակից աղէտ և անշնորք ծնողներից և կամ նոյնքան անշնորք դաստիարակներից միանգամայն կեղծ կրթութիւն ստանալով՝ աղայի որդին մեծանալով, ոչ մի խելացի և օգտակար բան իւրացրած չի լինում, այլ արդէն հօրը և աղջիկը մօրը հետևելով՝ մի և նոյն հակումները և ցանկութիւններն են նրանցից ստանում, որոնք ծնողների կողմից ոչ միայն դիմադրութեան չեն հանդիպում, այլ ընդհակառակը խրախուսանք ստանալով՝ ժամանակի ընթացքում աւելի ևս զարգանում են նրանց մէջ։ Այդ է պատճառը, որ աղայի որդին չափահաս դառնալով, մի և նոյն անտարբերութիւնն է ցոյց տալիս դէպի հասարակութիւնը և հասարակական հարցերը, ինչ որ իր ծնողները։

Նա ոչնչով չէ հետաքրքրվում, նա չէ զգում ոչ մի բարոյական պարտականութիւն դէպի այն հասարակութիւնը, որի անդամն է ինքը համարվում։ Ցոյսը իր հօր հարստութեան վրայ դրած, նա սովորաբար իր համար ոչ մի ապագայ չէ պատրաստում, այլ առաւօտից մինչ երեկոյ անգործ չափչփում է փողոցները և զբօսատեղիները և եթէ ունի մի ցանկութիւն՝ դա հարուստ կին գտնելը և իր հօր նման աղա դառնալն է։

Իսկ հասարակական գործեր և հիմնարկութիւններ, գրականութիւն և մամուլ, մանաւանդ մայրենի, նրա համար գոյութիւն չունեն։ Այլ, ընդհակառակն, անտարբերութիւն, նոյն իսկ արհամարհանք դէպի ամեն մի հասարակական հաստատութիւն՝ դպրոց լինի դա թէ եկեղեցի, դէպի ամեն մի հասարակական գործ՝ հոգաբարձական լինի թէ երեցփոխանական։

Մի և նոյն բանը պէտք է ասել նաև «բուրժուա» օրիորդների վերաբերմամբ։ Աւարտելով գիմնազիան կամ այնտեղ մի-երկու տարի սովորելուց և մի քիչ էլ մայրաքաղաքի փողոցները չափչփելուց յետոյ՝ աղայի աղջիկը վերադառնում է տուն և սկսում է զուգված զարդարված թրև գալ բուլվարներում կամ մօդայի հետևելով՝ երաժշտութեան կամ պարերի դասեր է վերցնում, լոկ աչքի երևալու, ուշադրութիւն գրաւելու և հարուստ փեսայ որսալու համար։

Մի խօսքով այդ «բուրժուա» դասակարգին պատկանող երիտասարդ սերունդը ոչնչով չէ տարբերվում իր ծնողներից բացի բուն նըշանակութեամբ։ Նոյն անձնական հաճոյքների ետևից ընկնելը, նոյն թղթախաղը և մամոնապաշտութիւնը և մի և նոյն անտարբերութիւնը դէպի այն հասարակութիւնը, որին ամեն կերպ օգնութեան ձեռք մեկնելու այդ հարուստ դասակարգի սրբազան պարտականութիւնը պէտք է լինէր։

Եւ այնուհետև զարմանալի է միթէ, որ աղայի աղջիկը մեծանալով դառնում է մօր նըման «բուրժուա» կին, իսկ աղայի որդին՝ հօր նման մի մի հաստափոր աղա։

Խանջամիրցի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նորին պայծառափայլութիւն գեներալ-ադիւտանտ իշխան Գոլիցին, իր կեանքին սպառնացող վտանգից ազատվելու առիթով, նոյեմբերի 15-ին բաղդաւորվեց ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ԿԱՅՍՐԻ ԱՄԵՆԱՈՂՈՐՄԱԾ հեռագրով Վօլֆսգարտէնից (Դարմշտադտ) հետևեալ բովանդակութեամբ՝

«Գոհանում եմ Աստուծուց, որ փրկեց Ձեր կեանքը։ Հոգով ցանկանում եմ Ձեզ արագ լաւանալ, որպէս զի կարողութիւն ունենաք նախկին ժրաջանութեամբ և եռանդով շարունակելու Ձեր բազմօգուտ ծառայութիւնը Ռուսաստանին եւ Ինձ։ Ողջոյն իշխանուհուն։

ՆԻԿՈԼԱՅ»

Այսօր, նոյեմբերի 17-ին, Թագաւոր Կայսրի, Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդօրովնայի և Նրա Օգոստափառ Որդւոց երկաթուղիական խորտակման վտանգից ազատվելու տարեդարձի օրը, Թիֆլիսի բոլոր դաւանութիւնների եկեղեցիներում և աղօթատներում տեղի կունենան հանդիսաւոր մաղթանքներ։

Բիւլլետէն Կովկասի քաղաքացիական մասի գլ. կառավարչապետ գեներալ-ադիւտանտ իշխան Գրիգորի Սերգէևիչ Գոլիցինի առողջական դրութեան մասին. Նորին Պայծառափայլութիւնը գիշերը նոյեմբերի 15-ից մինչև 16-ը անցկացրեց հանգիստ։ Տաքութիւնը առաւօտեան 37,5 էր։ Օրվայ ընթացքում ինքնազգացումը և ընդհանուր դրութիւնը բաւարար են. ախորժակ երևաց։ Երեկոյեան տաքութիւնը 38,6 էր։ Զարկերակը 84։ Վէրքի խոռոչը գագաթի բլրակի շրջանում, որ քսվում էր կտրված գլխարկին, գրգռման երևոյթներ է ներկայացնում։ Մալինին, Զուգնօվսկիյ, Բուզէնկօ, Գազօմսկիյ։ Նոյեմբերի 16-ին, երեկոյեան 8 ժամին։

Կովկասեան կառավարչապետի կեանքի դէմ տեղի ունեցած սպանութեան փորձի առիթով Թիֆլիսի ռուսադաւան եկեղեցիներում և դըպրոցական հաստատութիւնների մէջ, երէկ, նոյեմբերի 15-ին, տեղի ունեցան մաղթանքներ։ Դպրոցական մաղթանքներին ներկայ էին աշակերտները, աշակերտուհիները, ուսուցիչները և բոլոր ծառայող անձինք։

Այսօր, նոյեմբերի 17-ին, Թիֆլիսի ժողովարանի դահլիճում, տեղի կունենայ փիլիսոփայութեան դօկտոր պ. Կարա-Մուրզայի հրապարակական դասախօսութիւնը՝ որի նիւթն է «Կեանք և ստեղծագործութիւն»։

Չորեքշաբթի, նոյեմբերի 15-ին, Հաւլաբարի նոր թատրոնում խաղացվեց «Արդիւնաւոր պաշտօն» կոմէդիան, հեղ. Օստրօվսկու։ Չը նայած դիմացի հետաքրքրութեանը, թատրոնը դատարկ էր. հասարակութիւնը վախեցել էր ցեխից ու անձրևից։ Գ. Արաքսեան Իւսովի դերում շատ լաւ էր. նրա միմիկան և մանեւրները շատ համապատասխան էին դերին։ Գ. Վրոյր Վիշնևսկու դերում նոյնպէս շատ լաւ էր. հասարակութեան առաջ կենդանի կերպով կանգնած էր հին սերնդի մի ներկայացուցիչ, որ անձնատուր է եղել շահամոլութեան, որի կեանքի նպատակն է մեծ պաշտօն ունենալ, մեծ ռոճիկ առնել, կաշառակերութիւն անել, մի կողմ շպրտելով ազնւութիւնն ու գաղափարները, որոնք՝ նրա կարծիքով, իրական կեանքի համար աւելորդ են, այլ բեմի համար են հարկաւոր։ Լաւ էին տ. Ջաբէլ Կուկուշկինայի դերում և տ. Արաքսեան՝ Պօլինայի դերում։ Միւսները բաւարար էին, բացի տ. Փայանէից, որ շատ թոյլ էր Աննա Պավլովնայի դերում։ Խաղի ընդհանուր տպաւորութիւնը լաւ էր։

Թիֆլիսի քաղաքային ֆինանսական մասնաժողովը որոշեց յանձնարարել իր նախագահ Ա. Բաբեանին և անդամ Յ. Տիգրանեանին մըշակել այն հարցը, թէ ինչ եղանակով և միջոցներով կարելի է շահագործել Նաւթլուղի քաղաքային նաւթահորերը։

Կառավարիչ սենատի վերջին հրամաններից մէկում, ի միջի այլոց, բացատրվում է, որ հրդեհից կամ մի ուրիշ դժբաղդ դէպքից ոչընչացած անշարժ կալքերի տէրերը ազատվում են այդ կալքերի վրայ դրված թէ պետական

չէ եղել, և Նոր աշխարհի Նոյը՝ Ա. Եւանգուլեան, չէ կանգնեցրել այնտեղ տապանը մարդկութիւնը ջնջման վտանգից փրկելու համար։ Ես չը գիտեմ ինչ ձև ունէր հին տապանը, որի հետքը գտնելու համար մեզանից ոչ ոք նեղութիւն յանձն չառաւ, բայց նոր տապանը՝ օդերևութաբանական կայարանը՝ ունէր հետևեալ կազմութիւնը։ Չորս հաստ քառակուսի, երեք վերշօկ հաստութիւն և մօտ 4 արշին բարձրութիւն ունեցող սիւներ խորունկ թաղված են գագաթի մշտնջենական ձիւների մէջ և միմեանց հետ երեք տեղում կապված փայտեայ խաչաձև կապերով. առաջին կապը՝ հազիւ մի քանի վերշօկ բարձր ձիւնի մակերևոյթից՝ տեղ-տեղ արդէն թաղվել էր ձիւնի մէջ, այն ինչ մի տարի առաջ նա բաւական բարձր է եղել ձիւնից. երկրորդ կապը բարձր է առաջինից մօտ 2 արշին, իսկ երրորդը բարձր երկրորդից մօտ $1^1/_2$ արշին։ Երկրորդ և երրորդ կապերի միջի տարածութիւնը չորս կողմից ծածկված է հօրիզօնական տախտակեայ ձողերով, որոնք $^1/_2$ վերշօկաչափ հեռու են իրարից, և բացի դրանից այդ մի և նոյն տարածութիւնը ձողերի տակ ծածկված է երկաթաթելի մի զոյգ դեղին ցանցով. այսպիսով սիւների վերին մասը նմանութիւն է տալիս մի փոքրիկ տնակի, որի յատակը կըպած է երկրորդ խաչաձև կապին, իսկ կտուրը նստած է երրորդ կապի վրայ։ Տնակի մէջ դրված են զանազան օդերևութաբանական գործիքներ՝ օդաչափեր, ծանրաչափեր, ջերմաչափեր և այլն։ Ընկերներս, համարեա մի ամբողջ ժամ դողդողալով, աշխատում էին կայարանի առաջ,—կապտած ձեռքերով յետ էին անում պտուտակները, առուգում գործիքները, գըրում նրանց ցոյց տուած թւանշանները։ Մաքսիմալ և մինիմալ ջերմաչափերի ցոյց տուած թւանշաններից երևաց, որ օդի ամենաբարձր ջերմութիւնը Մասիսի գագաթին, ստուերի մէջ, աւելի չէ զերօյից, իսկ ցուրտը հասնում է—50 աստիճանի։

Ես այդ ժամանակ քամուց պաշտպանվելու համար՝ կանգնած մի սաժէնաչափ բարձրութիւն ունեցող սառած ձիւնի փոքրիկ բլրակի առաջ, որ հաւաքվել էր կայարանի հարաւարևմտեան սիւնի մօտ, դիտում էի այն լայնածաւալ անդունդական տեսարանը, որ բացվում է Մասիսի գագաթից, մօտ 17,000 (16,920) ոտնաչափ բարձրութիւնից։

Ամենից առաջ ես հայեացքս ուղղեցի դէպի հիւսիս, դէպի մեր հայրենի հին բնագաւառը, ուր երկայնանիստ լայն փռուածքով հիւսիսարևմուտքից դէպի հարաւ-արևելք տարածվում է Արարատեան դաշտը։ Անհման գեղեցիկ է այդ դաշտը իր ամբողջութեամբ, որ ես գրկում եմ հայեացքի վայրկենական պտոյտով։ Եզերւորված համարեա բոլոր կողմերից, բացի հարաւ-արևելքից, լեռների բարձր ու ցածր, գրեթէ անընդհատ ձգվող ալիքանըման շղթաների հսկայական բազուկներով՝ նա գրկել է իր մէջ անհամար մանր ու խոշոր կանաչագեղ օազիսներ, որոնք տեղ-տեղ կըցվում—միանում են իրար ու կազմում ընդարձակ կանաչուտների գեղատեսիլ փռուածքներ, և տեղ-տեղ հեռանում իրարից ու բաց անում դաշտի՝ ամարային բարկ արևից խանձված ու դեղնած կուրծքը։ Դիտակի օգնութեամբ ես տեսնում եմ անհամար գիւղեր՝ երբեմն մօտմօտ, երբեմն և հեռու իրարից՝ ցրված օազիսների զմրուխտ ծոցի մէջ. տեսնում եմ մօտիկ՝ առաջին, դաշտի բուն կենտրոնում, արձակ-համարձակ փռված դալարագեղ մի ծովակ և սկսում որոնել նրա մէջ ծանօթ չինուածքներ. դիտակս անընդհատ շարժում եմ վեր ու վայր, նայում եմ ուշադրութեամբ ամբողջ այժմով կանաչուտների մէջ թաղված ցածրիկ, հողեգոյն գետնից մի քանի թիզաչափ բարձրացող գորշդեղնաւուն, երբեմն և սպիտակ անակներին և չեմ գտնում որոնածս. և ահա յանկարծ, դիտակի անակնկալ շարժման ժամանակ երևում է ինձ մի փայլուն, պաղպաջուն կէտ, որ կարծես նստած է հազիւ նշմարելի մի փոքրիկ, կարմրաւուն գմբէթի գագաթին. ա, յաւիտենական ձիւների միջից ես նորից տեսայ ձեզ, հինաւուրց վանքեր. ողջոյն ձեզ կրկին...

Իմ դէմ յանդիման կանգնած է Արագածը՝ աջ ու ձախ փռած իր երկայն, ահագին թևերը և անհամար բլուրներով, ձորերով ու դարաւանդներով ծածկված կուրծքը ուղղած դէպի Արարատեան դաշտը։ Շիրակի բարձրադաշտի հսկան բոլորովին այլ կերպարանք ունի այստեղից։ Ցածր, լայնութեան վրայ ուռած ու փռված՝ կարծես մէկը հուժկու ձեռքով խփել է նրա գագաթին և խրել պարանոցը լերան լայն կրծքի մէջ. և այսպէս բազմաճիւղ գագաթը մնացել է նստած հսկայի լայն ուսերի վրայ առանց պարանոցի, առանց գագաթնամերձ բարձրութեան, ակամայ կարծել տալով, որ նա կարող էր դրված լինել և մի այլ տեղ այդ ընդարձակ ուսերի վրայ։ Շիրակի կողմից միշտ ձիւնապատ ու խրոխտ՝ այս կողմից նա համարեա զուրկ է ձիւնեղէն զարդից և միայն տեղ-տեղ սպիտակ շերտեր հազիւ փայլում են նրա փոքրիկ, ցածրիկ գագաթի վրայ. ոչ, այդ թիկնաւէտ, լայնալանջ, ուսուցիկ տիտանը այն գեղեցիկ սարը չէ, որին ես, ծնունդ Շիրակի, այնքան սիրում էի մանկութեանս օրերում։ Փոքր ինչ հեռու Արագածից, դէպի արևելք, երևում են Արայի լեռը, Մայմեխը, հիւսիսարևելքում Գեղամայ լեռների շարքերը, տեղ-տեղ ձիւնապատ գագաթներով, իսկ հեռու—հեռու հիւսիսում, մշուշի թանձր քօղով պատած, կանգնած է կովկասեան լեռների հսկայական շղթան. անհամար գագաթներ շարված են այնտեղ կողք կողքի և թւում է քեզ, թէ դա մի ծով է, մի ովկիանոս, որի վրայ փոթորկի ժամին բարձրանում և իջնում են վիթխարի ալիքներ։ Ջիւնապատ հսկաները, մէկն արևմուտքում, իսկ երկու-երեքը ուղիղ իմ դէմ յանդիման, պարզ երևեցնում են իրանց գլուխները մշուշի միջից։ Այո, ծերունի Մասիսը անթարթ հայեացքով միշտ նայում ու տեսնում է իր բաղդակից ծերուկ Էլբրուսին և ով կարող է ասել, թէ ինչ են խօսում իրար հետ գաղտնաբար ձիւն ու սառոյցով շըղթայված այդ հսկաները... Հիւսիս-արևմուտքում, աւելի ևս թանձր մշուշով պատած երևում է մի կորնթարդ, բաւականաչափ երկայն, կարծես կապոյտ գիծ. ինչ է այդ. արդեօք Սև ծովը չէ այն, որ լեռների անվերջ խառնուածքի միջից գտել է մի բաց տեղ և իր անհանգիստ ալիքները երևեցնում է Մասիսին, թէ դա լոկ երևակայութիւն է միայն, տեսողութեան պատրանք, դժուար է ասել. յամենայն դէպս հինաւուրց Պոնտոսը իզուր է նեղութիւն կրում. ծերունի Մասիսը... անհոգ նա չէ կրում և հազիւ թէ տեսնում է նրան։

(Կը շարունակվի)

և թէ քաղաքային հարկերի վճարներից և ապառիկներից։

—

ՂԶԼԱՐԻՑ մեզ գրում են. «Անցեալները, թէ հայ և թէ ռուս, հաւաքվեցին և վճռեցին հիմնել Ղզլարում դրամատիկական ընկերութիւն։ Ընտրվեց մասնաժողով, որը կազմեց կանոնադրութիւնը։ Ժողովը, մի քանի փոփոխութիւններ մտցնելով, ընդունեց այդ կանոնադրութիւնը, որ և ուղարկվեց ի հաստատութիւն ուր հարկն է։ Ցանկանում ենք սիրողներին այդ գործում աջողութիւն և համերաշխ գործունէութիւն»։

—

ՔԻՒՐԴԱՄԻՐԻՑ մեզ գրում են. «Մեր հասած տեղեկութիւնների համաձայն, թէ Շամախու և թէ Գեօկչայի գաւառում խաղողի բերքը ստացվել է առատ, միայն սարահարթակներում քամին տեղ տեղ վնասել է այգիներին»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՕԼՍԻ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻՑ

—Նպաստից յանձնաժողովը, որ երբեմն կազմուեցաւ գաւառական կարօտ տղեկրաց նիւթապէս նպաստելու և ազգային վարժարաններու մէկ մէկ նպաստ յատկացնելու համար, անուանական գոյութիւն մը միայն կը պահէ հիմա դժբաղդաբար։ Ամիսներ առաջ նոյն գանգատը ըրինք, սակայն փափկանկատութիւններ չվիրաւորելու համար, յարմար չէր որ մինչեւ բան ամէն օր կրկնէինք. գուցէ այն ատեն ալ յատուկ գիտում մը նշմարուէր մեր գրածներուն մէջ. սակայն ամիսներ անցան ու իրանց վիճակը չփոխուեցաւ. աւելի թուլութիւն կը տիրէ, քան քիչ մը ոգեւորութիւն, և այն է զարմանալին որ այդ Յանձնաժողովոյ անդամները, որոնք իրանց անձնական գործերը այնքան լաւ կը մատակարարեն, և կան մէջերնին այնպիսիներ ալ, որ պարզ վիճակէ կարեւոր վիճակի մը հասած են և գիտեն հետեւաբար գործ մը յաջողցնելու պայմանն ու գաղտնիքը, բոլորովին անտարբեր կը մնան այս գործին համար։ Իրաւ է որ հիմա նպաստի խնդրանքները չեն յաճախեր այնքան ստիպողական ձեւով, սակայն երբ ձմեռը սկսի՝ կարօտութիւնները զգալի կըլլան ու ասկէ զատ կայ նաեւ կարօտ գաւառական վարժարաններ հոգալու և մատակարարելու պէտքը. կը տեսնենք սակայն, որ այս պէտքերուն բաւելու միջոցները հետզհետէ կը պակսին և յանձնաժողովը թոյլ կերպով կը գործէ։ Այս յանձնաժողովը կազմուեցաւ անոր համար միայն, որ նախորդ յանձնաժողովոյ անդամները յայտարարեցին, թէ իրենց միջոցները անբաւական են պահանջուած կարեւորութեան մէջ պահելու համար նպաստի գործը։ Այս խղճմտութիւնը գրուատեցինք այն ատեն, բայց արդի Յանձնաժողովը գրեթէ բնաւ բան մը չընելու աստիճան տարբեր կը գտնուի, և պատահաբար գումարված իր նիւթերը կը յատկացնէ աւելի անկարեւոր գործերու, քան բուն իրական պէտքին։ Ազգ. Խորհուրդներու ու Յանձնաժողովներու պաշտօնները վճարեալ չեն, որ ամէն մարդ փոյթ ունենայ պահպանելու. հետեւաբար անոնք որ բան մը չեն կրնար ընել, ու անոնք որ չեն կրնար կանոնաւորապէս հետեւիլ, պէտք է քաշուին երթան. նորերը կուգան, անոնք ալ եթէ օգտակար չըլլան, հարկաւ օգտակար եղողը կը գտնուի։ Բայց այս ընթացքը բնաւ արդարացում չունի։ Նպաստից յանձնաժողովը այսօր պարզապէս գրենական յանձնաժողովի դեր կը կատարէ։ Երկու երեք շաբաթէ ի վեր գեղագրի ու փորագրիչի հետ կը բանակցի, ածան գեղագրութեան տետրակներ տպելու. խնդիր մը որ ամիսներ առաջ ձեռք առնվեցաւ և դեռ պիտի վերջանայ։ Սակայն այս գիրքերն ու տետրակներն ալ հասոյթի միջոցներ են, միայն թէ զանոնք վաճառելու և ծանօթացնելու կերպերն ալ ակար են, ու նորանոր գիրքեր, նմանողութեամբ եղած հրատարակութիւններ կը մրցին յանձնաժողովին հրատարակութիւններուն հետ։ Գոնէ պաշտպանողական միջոցներ խորհուէին, այն ալ բան մըն էր։ Առանցմէ կը հետեւի որ հասոյթի այս միակ աղբիւրն ալ բան մը չը պիտի արժէ, և մեր յոյսերը, գաւառական արհեստանոցներ հաստատուած տեսնելու մասին, պիտի մնան ծրագրական վիճակի մէջ։ Այս տողերը կը գրենք այն նպատակով որ, յանձնաժողովոյ վաղուան նիստին մէջ, երբ գեղագրութեան տետրակներու ապագրութեան խնդրոյն վերաբերեալ խորհրդակցութիւններէն ժամանակ ըլլայ, մտածուի թէ նոր ուղղութիւն մը պէտք է տալ այլ եւս յանձնաժողովի գործերուն, քանի որ մինչեւ հիմա գումարված նիւթերէն ու եղած խորհրդակցութիւններէն նիւթական որ և է արդիւնք ձեռք չը բերուեցաւ։

«Սուրհանդակ»

ԻՆՉ Է ԿԱՏԱՐՎՈՒՄ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՅՈՒՄ

Սուլթանը պատժում է.—Վերջին տարիների արիւնոտ անցքերի և դրանց առիթով կատարված քաղաքական բանակցութիւնների պատմութիւնից պարզ երևում է, որ սուլթան Աբդուլ Համիդը զարմանալի ընդունակութիւն ունի նոյն իսկ ամենապարզ խնդիրներում ճարպիկ դիրք բռնելու, տպաւորութիւն թողնող «իրադէներ» հրատարակելու, քաղաքագէտ պատասխաններ տալու և այդ բոլորի շնորհիւ կատարված չարիքը ծածկելու, հարցերը ձգձգելու, այդ մի և նոյն ժամանակ շարունակելով իր աւանդական քաղաքականութիւնը՝ արեան ու աւերածութեան քաղաքականութիւնը։

Այժմ էլ, երբ Ռուսաստանն ու Աւստրո-Ունգարիան անցեալի համեմատութեամբ աւելի կտրուկ դիրք են բռնել, երբ Անգլիան մակեդոնական աւելի լայն բարենորոգումներ առաջարկ է արել, սուլթան Համիդը դարձեալ մի նոր յայտագիր է հրատարակել, որի նպատակն է ցոյց տալ, թէ սուլթանը արդարասէր է, թէ նա պատժում է նաև իր մուսուլմաններին։

—Վերիայում մի քրիստոնեայի սպանող դինուորը, ասված է այդ յայտագրում, դատապարտված է տաժանակիր աշխատանքների։ Քրիստոնեաների վերաբերմամբ բռնութիւններ, թալան ու գողութիւն կատարելու համար զանազան ժամանակով բանտարկութեան են դատապարտված 5 օֆիցեր, 4 ունտեր օֆիցեր և 80 զինուոր։ Դեռ քննութեան տակ են դարձեալ 3 օֆիցեր, 2 ունտեր օֆիցեր և 3 զինուոր։ Բացի դրանից քննութեան տակ են դարձեալ 3 օֆիցեր, 2 ունտեր օֆիցեր և 31 զինուոր։ Բացի դրանից քննութեան տակ են Գրիգրէնի 19-րորդ գնդի մի քանի բատալիոններ...»

Այդ թւերը բաւական ազդու են, փաստը—(եթէ ճիշդ է)—բաւական տպաւորիչ։ Սակայն դա ամբողջապէս միայն մի կաթիլ է անսահման ովկիանոսում։ Սուլթանը եթէ իսկապէս արդարասէր լինի, այն ժամանակ պէտք է պատժէ՝ թիւրք ազգաբնակութեան ու զօրքի մեծամասնութեանը, որ սովորութիւն են դարձրել այրել, աւերել ու կոտորել. թիւրք պաշտօնեաներին, որոնց ղեկավարը միայն քմահաճոյքն ու ագահ շահասիրութիւնն է և վերջապէս հէնց իրան, որ կորստաբեր քաղաքականութեամբ աւելի կրիտիքական է դարձրել Թիւրքիայի հիւանդութիւնը։

—

Կաթոլիկ միաբանութիւնները Մակեդոնիայում.—Հնարագէտ է սուլթան Համիդը։ Նա գիտէ նորանոր, իսկ երբեմն բաւական տարօրինակ միջոցներ գտնել։ Այժմ, տեսնելով որ զէնքի օգնութեամբ անկարող է խեղդել մակեդոնական ապստամբութիւնը, դիմել է կաթոլիկ միաբանութիւնների օգնութեանը։ Նա Պարիզի դեսպան Մունիր փաշայի միջոցով հրաւիրել է Ֆրանսիայից արտաքսված կրօնական միաբանութիւններին՝ գալ Մակեդոնիա և հաստատվել այնտեղ։

«Indèpendance Belge» թերթի ասելով՝ նոյն իսկ առանձին հողեր են խոստացված։ Թիւրք կառավարութիւնը յոյս ունի, թէ այդ միաբանութիւնները, Մակեդոնիայում դպրոցներ և բարեգործական հիմնարկութիւններ հաստատելով, կը թուլացնեն յունական և բուլգարական պատրիարքարանների ազդեցութիւնը և կը հանգցնեն յեղափոխական կայծը...

Որպիսի միամտութիւն։

—

Ալբանացիները հարկ չեն տալիս.—Թիւրքիայում կատարվող խառնակութիւնները վնասում են պետութեանը ոչ միայն այդ խառնակութիւնների կենտրոններում՝ Մակեդոնիայում, Թիւրքա-Հայաստանում այլ և ուրիշ տեղերում։ Այսպէս օրինակ ալբանացիները, օգտվելով մակեդոնական շարժումից, հրաժարվել են հարկ վճարելուց, և թիւրք կառավարութիւնը ստիպված է եղել զիջանել, այսինքն պաշտօնապէս համաձայնել է Ալբանիայում տասնորդի հարկ չը վերցնել։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Սալմաստ, հոկտեմբերի 1-ին

Սալմաստի սահմանապահ Ջաֆար-Աղան սկսել է ձեռքից «թաղարութը» տանել, հրոսակախմբեր է, որ ամէն օր ուղարկում է այս ու այն կողմը թալան բերելու։ Մի քանի օր առաջ արշաւել էր Սօմայի գաւառի մի աշիրաթի վրա և քշել բերել էր 6—7 հարիւր գլուխ ապրանք։

Սեպտեմբերի 26-ին Հաֆթուանի գիւղից ճանապարհ ընկան դէպի Վան (կանոնաւոր անցագրերով վաւերացված թիւրքաց հիւպատոսից) մի քանի վանեցիներ, որ մի երկու շաբաթ առաջ Վանից եկել էին այստեղ առեւտրական գործով և Սալմաստում երկար ժամանակ բնակութիւն հաստատած Յակովը Շիրուանեանը (իր 14—15 տարեկան որդու հետ)—որ յայտնի էր իբրև ժողովրդական «հէքիմ»։ Ճանապարհորդների կարաւանին մինչև սահմանագլուխ ուղեկցում էին երեք սարբազ։ Կարաւանը Դերիկի մօտերում պատահում է մի խումբ քրդերի, որոնք այս ու այն քարի ետևում դիրք բռնած հրամայում են կարաւանին կանգնել և անձնատուր լինել։

Պատմողի ասելով, քրդերից մէկը գոռում է. «Հէքիմ Յակովը թող իր ջանն բռնով զատվի կարաւանից, իսկ միւսները ազատ կարող են շարունակել իրանց ճանապարհը։ Քրդերի կարգադրութիւնը չէ կատարվում և հրացանները պարպվում են կարաւանի վրա։ Պարսիկ սարբազները մի անգամ պատասխանում են քրդերին հրացանաձգութեամբ, ապա տեսնելով, որ անհնար է դիրքերը բռնած քրդերին դիմադրել՝ թողնում և փախչում են։ Գրաստներից երկուսը ծանր կերպով վիրաւորվում են, կարաւանը թալանվում է, հայերից մէկի դիակը այսօր բերին Հաֆթուան և հողին յանձնեցին, իսկ միւսների մասին հաստատ տեղեկութիւններ պակասում են։ Ասում են, որ այս թալանը սարքեցրած է եղել մի քանի ատոր հայերի կողմից, այն նպատակով, որ թալանվի և սպանվի «հէքիմ» Յակովը. ուզում են հաւատացնել, որ բացի այն մէկ վանեցուց միացածները ազատվել և շարունակել են ճանապարհը, սակայն շատ դժուարահաւատալի է, մանաւանդ. որ որանից ամիս ու կէս առաջ ուզել էին փորձել և սպանել Յակով Շիրուանեանին, սակայն չէր աջողվել, և դեռ այդ կասկածելի սոսր անձնաւորութիւնները սպառնում էին, որ «շուն հէքիմը» չէ սպանվել և նրա փոխարէն ուրիշն է զոհվել։

Այս տարի Սալմաստում բերքը առատ էր. այգիները լիքն էին զանազան տեսակ պտուղներով. խաղողաքաղը սկսել են։ Աչքի են ընկնում Հաֆթուան գիւղում մի տեսակ երիտասարդներ, որոնք «փէշակ» են դարձրել սրա ու նրա այգին ոտնատակ տալ, այդ պատճառով էլ շատ այգեպէրներ խակ-խակ քաղեցին իրանց այգիները, տեսնելով որ մինչև հասնելը բոլորը կը գողացվէին և իրանց չոր ծառերը կը մնան միայն։ Ցորենի գինը, որ մի առ ժամանակ զգալի կերպով բարձրացաւ, նորերս նորից իջել է և բեռը (10 փուդը) ծախվում է 36—40 ղրանով (6 ր. 60 կ.—7 ր. 50 կ.)։

ՌՖ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Հոկտեմբերի 7-ին Ջեմբէրլէն Նիւ-Կէստլում արտասանեց մի մեծ քաղաքական ճառ, որի մէջ պատասխանեց իր հակառակորդներին։ Ջեմբէրլէն, ըստ երևոյթին, դեռ բոլորովին չէ կազդուրվել վերջին հիւանդութիւնից. Նա չափազանց գունատ էր և յենվում էր ձեռնափայտի վրա, բայց հոգով առոյգ էր և ուրախ։ «Իմ ընդդիմախօսները,—ասաց Ջեմբէրլէն,—մեղադրում են ինձ այն բանում, որ ես իմ մաքսային ծրագիրներով հեռացնում եմ հասարակութեան ուշադրութիւնը աւելի կարեւոր հարցերից։ Բայց ինչու մաքսային հարցը լցնում է թէ պահպանողական և թէ ազատամիտ մամուլի բոլոր օրգանների էջերը։ Դիմադրական կուսակցութեան մամուլը հաւատացնում է, որ իմ քաղաքականութիւնը մեռածին է, որ ես առաջ եմ քաշել նրան կուսակցական միտումներով և որ ես վերջնականապէս ջախջախված եմ իմ հակառակորդներից։ Եթէ ես ջախջախված եմ, ինչու իւրաքանչիւր նոր ճառախօս նորից նոր սկսում է ինձ ջախջախելու գործը։ (Ծիծաղ)։ Բայց անցնենք իմ ընդդիմախօսների առարկութիւններին։ Նրանք հաւատացնում են, որ մեր բարեկեցութիւնը ստեղծված է ազատ առևտրի միջոցով։ Ես մերժում եմ այդ բանը. թէպէտ ընդունում եմ, որ նա ևս խաղացել է իր դերը մեր բարեկեցութեան գործի մէջ։ Կոբդէնի մեծ ռէֆորմից յետոյ Անգլիան 25 տարվայ ընթացքում մնում էր որպէս մի մեծ արդիւնագործական կենտրոն, որ փոխանակում էր իր արդիւնագործական իրերը ուրիշ հում նիւթի և ուտելեղէնի հետ։ Արդիւնագործական առաջնութեան այդ դիրքը այժմ կորցրել է Անգլիան։ Իւրաքանչիւր տարի մենք աւելացնում ենք հում նիւթերի—քարածուխի արտահանութիւնը և դրա փոխանակ ստանում ենք արտասահմանից արդիւնագործական իրեր։ Մեր արտահանութեան նիւթերից դէպի արտասահման շատ բան կորցրած է ընդմիշտ, բայց մեզ մնում է դեռ առևտուրը մեր ընդարձակ գաղթականութիւնների հետ։ Նրան մենք կարող ենք դեռ փրկել և փրկութեան միակ միջոցը այն է, որ առաջարկում են մեզ իրանք գաղթականութիւնները. այսինքն մաքսային արտօնութիւններ գաղթականութիւնների արդիւնաբերական իրերի համար»։

—«Paris Nouvelles» լրագիրը ստացել է մի աղմկայոյզ հեռագիր Բելգրադից, որի մէջ ասված է, թէ իբր Վիլհէլմ կայսրը Պետր I թագաւորի հարցմանը, որի մէջ նա ցանկութիւն է յայտնում այցելել Բերլին, պատասխանում է, թէ նա չէ կամենում ընդունել իր մայրաքաղաքում արքայասպանների հովանաւորողին։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

15 նոյեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Կենտրը շաքարի գինը իջեցրեց փթին 15 կոպէկ։

ՊԱՐԻԶ. Կոմս Լամզդորֆ այստեղ կը մնայ մինչև շաբաթ։ Կոմսը ընդունվելու է Լուբէի կողմից, որին պէտք է յանձնէ Թագաւոր Կայսրի նամակը։ Դելկասէն կոմսի հետ մի քանի խորհրդակցութիւններ կունենայ։

ԻՕԿՕՀԱՄԱ. Ռուսաց դեսպանը խորհրդակցեց Կոմուրի հետ։ Իրերի դրութիւնը, ըստ երեւոյթին, չէ փոխվել, բայց աւելի քիչ լարված է համարվում։ Առաջվանից աւելի ուժեղանում է այն տպաւորութիւնը, թէ Ռուսաստանի և Ճապոնիայի միջև տեղի ունեցող բանակցութիւնները ներկայումս աւելի մօտ են լուծման։

ՍՕՖԻԱ. Մակեդոնական շրջանները, ենթադրելով, որ նոր բարենորոգումները Բ. Դրան կողմից անկեղծ կերպով չեն իրագործվի, պնդում են, թէ յեղափոխական շարժումը չի դադարի ձմեռը։ Ցոնչևը և Եանկովը հաղորդում են, թէ նրանց հրոսակախմբերը դեռ շարունակում են կանգուն մնալ։ Սարաֆովը հեռացել է Բիտօլիի շրջանից։

ՊԱՐԻԶ. Կոմս Լամզդորֆը ժամանեց այստեղ։

ԼՈՆԴՈՆ. Նիւ-Եօրկից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ բանտից ազատված ոճրագործ Տօսկանօն նոյեմբերի 14-ին Մեկսիկա քաղաքում 5 գնդակ արձակեց նախագահ Դիասի վրա, բայց նպատակին չը հասաւ։

16 նոյեմբերի

ՊԱՐԻԶ. Կոմս Լամզդորֆի տեսակցութիւնը նախագահ Լուբէի հետ տևեց 50 րոպէ։ Ռուսաց մինիստրը հեռացաւ Ելիսէյեան արքունիքից Դելկասէի ուղեկցութեամբ։ Լուբէն վաղը մտերմական ճաշ կը տայ ի պատիւ կոմսի։

ԱՍԽԱԲԱԴ. Պարսկաստանի Զեղչող և փոխատու բանկը գործակալութիւն է բաց անում Սէիստանում՝ կոմիսիայով վաճառելու համար այն ապրանքները, որ բերված են այնտեղ երկու կարաւանով, և առևտրական յարաբերութիւններն աւելի զարգացնելու համար։

ԿԻԵՎ. Ժմերինկա կայարանի վագոնում տեղի ունեցած պայթումը առաջացել է վառօդից։ Ճանապարհորդների ասելով վագոնում գտնվում էր տոպրակով վառօդ, որը և պայթեց վայր ընկած մոմից։ Սաստիկ այրված 12 մարդկանցից երկուսը մեռան. հարևան վագոնում գտել են մի տոպրակ, որի մէջ մէկ պուդի չափ վառօդ կար։ Ենթադրում են, որ վառօդ տանողները մաքսանենգներն են եղել։ Վնասվածների մեծամասնութիւնը հրէաներ են։

ԲԵՐԼԻՆ. Հաստատ տեղեկութիւնների համեմատ բէյխստագի այս նստաշրջանում զինուորական ոչ մի օրինագիծ չէ քննվելու։ Այդպիսի օրինագծեր քննութեան կառաջարկվեն միայն եկող տարի։

ՊԱՐԻԶ. Ֆրանսիական մամուլը մեծ համակրանքով է բացատրում կոմս Լամզդորֆի այցելութիւնը, դրա մէջ տեսնելով մի նոր ապացոյց այն սերտագին յարաբերութիւնների, որ գոյութիւն ունեն երկու դաշնակից և բարեկամ պետութիւնների մէջ։

ՄՈՒԿԴԷՆ. Ճապօնական այն լուրերը, թէ ռուսները Եալուում ամրոցներ են շինում, վերաբերում են ռուսական գիւղերը խունխուզներից պաշտպանելու համար շինված թմբերին։ Կորէայում ճապօնական զօրքերի մասին եղած լուրերը չեն հաստատվում։ Ճապոնիայում հակառուսական ցոյցերը պակասեցին։ Չինական իշխանաւորների անզօրութեան և խոստումները չը կատարելու պատճառով, ռուսաց զօրագունդը մնաց Մուկդէն և պահպան կանգնեց։

ՎԼԱԴԻՎՕՍՏՕԿ. Կոմս Կէյզերլինգ ընկերութեան շոգենաւերը, Կորէայի մօտ 10 շաբաթ աշխատելով, սպանեցին 80 կէտ ձկներ։

ՊԱՐԻԶ. Դելկասէի հետ խորհրդակցելուց

յետոյ կոմս Լամզդորֆը գնաց Ելիսէյեան արքունիքը և նախագահին յանձնեց Թագաւոր Կայսրի ինքնաձեռագիր նամակը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Ստատս քարտուղար Բեզոբրազովին հրամայված է լինել անդամ Հեռաւոր Արևելքի առանձին մասնաժողովում։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԽԱՍԱՀԱՆ ՄԵԼԻՔ-ԱԶԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) և միզաուղ. հիւանդ.
ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Մ. Գ. ՅԻՒՍԻՒՄԵԱՆՑ—10—11 ժ. մորթու, վեներական և վիրաբուժութիւն։
Զ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.
Կ. Ի. ԳԶԵԼՒԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.
Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ. երկուշ. չորեք. ուրբաթ։
Ե. Գ. ԿԱՐԱԳԵՍԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ. երեքշ. հինգշ. շաբաթ։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ն. ՌՕՍՏՕՄԲԵԿՕՎ—5—6 ժ. վիրաբուժ. մորթու և վեներական հ.
Գ. Ս. ԼԵՎԻ—6—7 ժ. նեարդային (ելեկտրաբուժութիւն), ներքին և վեներական հ.
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՇԵՐԲԻՆԻՆԱ—7—7½ ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.։
Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—7½—8 ժ.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—7½—8 ժ.

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համաճարակի (Լեօնօբլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Օ. Ս. ԱԹՎԱՆԻՑԿԻ—ատամն. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Իմ աշխատասիրութեամբ լոյս են տեսել հետևեալ

ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ

Աշակերտաց համար.

1. Դասատետր կրօնի	ա.	տարի	. —	25
2. » »	բ.	»	. —	20
3. » »	գ.	»	. —	30
4. Հին-ուխտ	դ.	»	. —	35
5. Նոր-ուխտ	ե.	»	. —	40
6. Գործք առաքելոց	զ.	»	. —	40

Ուսուցչաց համար.

7. Ուղեցոյց կրօնի—հին-ուխտի (սպառ.)	—	—
8. » » —նոր-ուխտի .	2—	5
9. Ուսումն քրիստոնէական կրօնի Դ. հ.	1—	50
10. » » » Ե. »	—	50

Ինձ դիմողներին առանում են 1. 6 տարիների համար 25%. 2, 3, 4, 5 տարիների համար 20%, իսկ 7, 8, 9, 10 տարիների համար 35% զեղչ։

Կարելի է դիմել—1) ինձ (Коммерческое училище), 2) Центральная книжная торговля և 3) Книжный магазинъ „Гуттенбергъ".

23—100 Սահակ քահ. Սահակեանց

Լոյս տեսաւ

1904 թ. Մ. ՉՄՇԿԵԱՆԻ ԾՈՑԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Կրկնկոյ նորոծեալ կաթողիկոսի և հանգուցեալ արքեպիսկոպոս Մելքիսեդեկ Մուրադեանի պատկերներով։

Հասցէն՝ Թիֆլիս Մակար Չմշկեան։

4—10

ՁԵՌՆՏՈՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

Ցենզ ունեցող և բաւական կրթված մի հայ երիտասարդ կամենում է պարապել երեխաների, աշակերտների և միջնակարգ դպրոցի իրաւունք ձեռք բերել ցանկացողների հետ։ Համաձայն է նոյնպէս ընտանիքներում հայոց և ռուսաց լեզուներից դասեր տալու։ Հասցէն գրաւոր. էժանագին գրադարան, Вельяминовская. № 8.

Ե—Դ-ին 2—2

Գ. ԱՂԱՅԵԱՆՑԻ

ՊԱՏԿԵՐԱՒՈՐ ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ

Մեծերի և փոքրերի համար, մեծերի համար իբրև ինքնուսուցիչ։ Գինն է 13 կոպէկ, հարիւրով գնողներին 10 կ.։ Դրանից կարող են ստանալ որ և է անձի ձեռքով։ Հեղինակը ծրագրով պատուէրներ կատարելու յարմարութիւն չունի։ 2—10

Մի ճեմարանաւարտ

երիտասարդ որոնում է հայոց լեզուի դասեր։
Հարցնել «Մշակի» խմբագրատանը։

4—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՕՆ
ՌՈՒՍԱՑ ՕՊԵՐԱ
Ուրբաթ, հոկտեմբերի 17-ին
Կը ներկայացվի

ՀՐԷՈՒՀԻ

Օպերա 4 գործ, 5 պատկ. երաժշտ. Գալևիի
Մասնակցում են.—Տ-ու. Մեյնիկովա, Կարտավինա։ Պ-պ. Դորակին, Շմակով, Ֆեդորով, Գրինեվ, Գավրիլով։
Սկիզբը 8 ժամին երեկոյեան

1—1

Լոյս տեսաւ
ԲԺԻՇԿ-ՈՒՍԱՆՈՂ ԳԷՈՐԳ ՄԱՂԱՔԵԱՆԻ

ՄԱՅՐ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅ

Գինն է 40 կոպ.

Դիմել Тифлисъ, книж. магазинъ Гуттенбергъ կամ Армянск. баз. Гостинн. дворъ Манташева, М. Магакяну.

Գումարով առնողներին առանձին զիջում կը լինի։ 4—10

ՄԻ ՀԱՑՈՒՀԻ

ցանկանում է ունենալ դասեր՝ հայերէն, ֆրանսերէն և մուզիկա։ Կարելի է և քաղաքից դուրս։

Հասցէն՝ Общество учительницъ, Графской и троицкой уголъ. 2—6

Լոյս տեսաւ
Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄՐՐԿԻ ՍՈՒՐԲԸ

Գինն է 1 րուբլի

Դիմել հեղինակին՝ Тифлисъ, Редакція „Мурчъ" և «Գուտտենբերգ» ու «Կենտրոնական» գրավաճառանոցներին։ 3—10

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Շաբաթ, հոկտեմբերի 18-ին, նշանակված է անդամների

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ՝

քուէարկելու այն անձերին, որոնք առաջարկված են որպէս անդամի թեկնածու և քննելու մի քանի ընթացիկ հարցեր

3—3

ԱԿՆԱԲՈՅԺ

Յ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Ընդունելութիւնը ամեն օր
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 6
Մադաթեան փ. Արտեմեանցի տ. № 11 Ալէքսանդրեան այգու դիմաց։ 12—25

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ.

ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ամեն օր.
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Վելիամինովսկայա փ. № 16, տուն Եղիազարեանի։

26—100

Կ. ԿԷՕՆՃԵԱՆ

Շարունակում է հիւանդների ընդունելութիւնը։ Բժշկում և լցնում է հիւանդ ատամներ, շինում է անդամահատված ծնօտների պրօթեզներ (резекціонные протезы), արուեստական ատամներ, քիթ և քիմք։
Ընդունում է առաւօտեան 9—2 ժ.
երեկոյեան 5—8 ժ.
Հասցէն՝ Երևանեան հրապարակ, տ. Գուլդինովի, Эриванская пл. д. № 2, надъ аптек. магаз. Кавк. Тов.
(չ. ս. կ.) 15—20

ԲԺԻՇԿ

Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Ընդունում է մասնաւորապէս սիֆիլիս, մորթու և վեներական ախտ ունեցող հիւանդներին։
Քիմիկօ-միկրօսկոպիական կաբինէտ։
Ամենայն օր Առաւօտ. 12—2 ժ.
Երեկոները 5—6 ժ.
Մեծ Վանքի փողոց, տուն Կուզանովի. № 20. Բախչիևի դեղատան կից. Большая Ванкская ул. домъ Кузанова, № 20, рядомъ съ аптекой Бахчіева. 20—100

ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

վաճառվում են հետևեալ նոր հրատարակութիւնները

«Հծի տակ», Ի. Վազովի, վէպ բուլղարների կեանքից՝ ազատութեան նախընթաց օրը՝ ռուսերէնից թարգմանեց Յով. Արարատեան, գինն է 80 կ.
«Ժողովածու։ Մասն երկրորդ. Շիրվանզադէի (մասն ա. 1—50 կ.) 1 ր. 50 կ.
«Բանաստեղծութիւններ», Վ. Թուարքէզեանի—50 կ.
«Սև յաղթանակ», վէպիկ, Բ. Այվազեանի—25 կ.
«Ս. Պատարագի երգեցողութիւնը (յաւելուածով) յարմարեցրած նորուսների համար, կազմեց «Շահան-Սիմոն, բ. տպ.—20 կ.
«Եւգինէ», դրամա 3 գործողութեամբ, Շիրվանզադէի—40 կ.
«Արիւն-էջեր», Հ. Համբարձումեանի—15 կ.
«Ինքնուսուցիչ հայերէն և վրացերէն լեզուի», կազմեց Ե. քահ. Ալխազեանց—20 կ.
«Նոր միջոց ռուսերէն լեզուով կարդալ, գրել և խօսել սովորելու»—30 կ.

Դիմել.—Книжный магазинъ „Гуттенбергъ", Тифлисъ, д. Лалаева, на Дворцовой улицѣ, Г. Галустяну. 1—3

Մանկական պարտէզ, ուսումնարան եւ պանսիօն

Ս. Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Բագու

Օգոստոսի 15-ից տեղափոխվեց նոր բնակարան—Губернская ул. д. Бр. Красильниковыхъ, հայոց եկեղեցու մօտ։

Ընդունելութիւնը սկսված է։ 5—8

Ս. ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆԻ ԼՈՒՍԱՏՊԱՐԱՆԸ

Գեղարուեստական գործերի հրատարակիչներին հրաւիրում է ամենաձեռնտու պայմաններով ստանալ, 1) նկարչական գործեր և խորհուրդներ. 2) լուսանկարչական ժողովածու ըստ պահանջի. 3) լուսատիպ (фототипія) հաւանելի հրատարակութիւններ, բաց-նամակներ, ալբոմներ և այլն։ 4) Ցինկօգրաֆիական կլիշէներ պատուէրներ. լուսատպարանը արդէն ունի մի շարք հրատարակութիւններ մեծադիր և բաց-նամակներով, որոնց ձեռք բերողներին զիջում է լինում գումարի համեմատ։ Մանրամասնութիւնների համար դիմում են Художественная фототипія С. А. Согомонянца Тифлисъ. 3—3

ՊՈՒՇԿԻՆԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ

ԼԵՇՏՈՒԿՕՎ ՓՈՂՈՑ, 4.

Ընդունում է մատչելի գնով ամեն տեսակ տպագրական, վիմագրական, կազմարարական և գծագրական գործեր։ 8—10

ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ!!!

Վ. ԵՒ Ա. ԽՈՒԴԱՎԵՐԴԵԱՆՆԵՐԻ ՀԱՆԴԵՐՁՆԵՐԻ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

որ գտնվում է Գոլովինսկի Պրոսպէկտի վրա I գիմնազիայի հանդէպ

Ստացված է ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ներկայ և եկող սեզոնների համար կանանց, տղամարդկանց և երեխայոց պատրաստի հագուստներ, կարված պարիզեան և բերլինեան ամենավերջին տարազով։

Ունենք նաև քաղաքացիական բոլոր հաստատութիւնների և միջնակարգ դպրոցների հագուստներ։

Ընդունում ենք մեր սեփական կտորներից—տղամարդկանց հագուստների ամեն տեսակ պատուէրներ—որոնք ստացված են ռուսական և արտասահմանեան ամենալաւ ֆաբրիկաներից։ Արժանութեան կողմից՝ չունի ոչ մի մրցող։ 10—10

ՆԵՐԱՐԿՈՒՄՆ ՄԱՏԻԿՈՒ

(INJECTION AU MATICO)

Գրիմօ և ընկ. դեղագործների Թոյլ է տրված Ռուսաստանում։ Այս հեղուկի մէջ չահագործված են պերուանեան Մատիկօ բոյսի յատկութիւնները, մի բոյս, որ զարմանալի կերպով բժշկում է հոնորէյը (սերմնաթափութիւն) և մի քանի տարվայ ընթացքում համաշխարհային հռչակ է ստացել։ Կարճ ժամանակում բուժում է ամենազօրեղ սերմնաթափութիւնները։

Պարիզ, 8 Rue Vivienne և գլխաւոր դեղատներում։

(2, 17) 21—24

Լոյս տեսաւ և վաճառվում են

Կենտրոնական Գրավաճառանոցում

յետագայ գրքերը՝

Ակադեմիկ Ի. Ր. Թարխանով, Տնային բժշկարան, պրակ ա. Անդամազննութիւն և բնախօսութիւն, 104 պատկերով, հրատ. բժ. Գ. Բաբեանի, Թիֆլ. 1903 թ. գ. 1 ր.
Գալուստեան Ս ա., Պատմութիւն Հայոց—սկզբից մինչև մեր օրերը, գ. տիպ, Թիֆլ. 1903 թ., գ. 1 ր. 50 կ.
Աղանեան Գ. ա.-քահ., Աղօթատետր հայոց եկեղեցական և արքունի ուսումնարանների համար, դ. լրացրած տիպ, Տփխիս, 1903 թ. գ. 10 կ.

Նոյն տեղը վաճառվում են ամեն տեսակ ուսումնարանների համար բոլոր ԴԱՍԱԳՐԵՐԸ։

Դիմել՝ Въ Тифлисъ, въ Центральную Книжную Торговлю. (Կ.) 7—10

ՊԱՐԻԶԻ ԴԵՂԱԳՈՐԾԻ

ՍԱՆՏԱԼ ՄԻԴԻ

ԹՈՅԼԷ ՏՐՎԱԾ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

Այս կապսուլների մէջ պարունակված զուտ սանտալի էսսենցիան բժիշկները խորհուրդ են տալիս գործածել ամուրէի (գաղտնի հիւանդութիւնների) դէմ, կապայ-բալզամի և կուբեբայի փոխարէն։ Նա ներգործում է աւելի արագ, չէ յոգնեցնում ստամոքսը, ոչ մի հոտ չէ պատճառում և ոչնչացնում է փսխումն ու կոլիկը։

Կեղծիքներից խուսափելու համար պահանջեցէք, որ իւրաքանչիւր կապսուլի վրա սև տառերով դրոշմված լինի։ (MIDY)

Գտնվում Ռուսաստանի գլխաւոր դեղատներում

(5, 10, 15, 20 և 25) 48—60